

כתרי תורה

גלין זה נדפס לזכות הגאון הרב חיים מימון ב"ר שלמה נהרי שליט"א, הרב חזקיהו אליהו אליעזר בן תורת שליט"א, ומרת נעה ב"ר אבנר תחי, לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל. אין לקרוא בשעת התפילות וקריאת התורה. הערות והארות יתקבלו בברכה במייל avish964@gmail.com

לק"י. חג הסוכות ופרשת וזאת הברכה ה'תשפ"א ב'של"ב. גלין כ"ד הגות והלכה בענין דיומא ופרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומיסי שליט"א – מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו הרב יחיאל ב"ר יצחק עומיסי זצ"ל – נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

קדשו של החפץ חיים, שמא לא שמע כל דבריו. ולמעשה אין להחמיר כל זמן שלא נמצא בפוסקים להדיא להחמיר (מועדים ומננים שם), וכן אמר לי מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

טעה והזכיר חג הסוכות בשמיני עצרת

הן מי שטעה בתפילת שמיני עצרת, ואמר "את יום חג הסוכות הזה" במקום "את יום חג שמיני עצרת הזה", הנה שמיני עצרת לא נקרא חג בתורה ומה שמזכירין אותו בתפילה בשם "חג שמיני עצרת הזה" לפי שהוא טפל ונגרר אחר חג הסוכות (מהרי"ץ בעין חיים ח"ב דף פ"א ע"ב יע"ש), וביותר נמצא בסידור רב סעדיה גאון (דף רנ"ד) דבתפילת יום שמיני עצרת יש לומר "את יום חג הסוכות הזה". ולהלכה י"א דבדיעבד יצא, וכמו דקיי"ל (עי' ס' ק"ח סעיף י"ב) שהמזכיר מאורע בשאר ימות השנה, אינו צריך לחזור (חיי אדם כלל כ"ח סעיף ט"ז ובנשמת אדם שם). וי"א דלא יצא ומחזירין אותו, ואינו דומה למזכיר מאורע בשאר ימות השנה, דשם בלא הזכרה אין חסרון בתפילתו, אבל כאן אף בלא הזכרת חג הסוכות הלא חסר את הזכרת שמיני עצרת (ברכ"י סימן תרס"ח ס"ק ב). וי"א דרק בח"ל בשמיני עצרת יצא, כיון שיושבים אז בסוכה מספק (כף החיים שם ס"ק ג). וכתב מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שע"ה ח"ג סימן קי"ט סעיף ט'), דמאחר ולדעת רס"ג מזכירים את שמיני עצרת בתפילה בשם חג הסוכות, יועיל בדיעבד אם טעה והזכיר סוכות במקום שמיני עצרת, שיצא ידי חובתו ובפרט כשכבר סיים ברכת שים שלום. ועתה הוסיף מרן שליט"א ואמר לי שנתחזק אצלו הסברא בבירור, שבכה"ג אין צריך לחזור ואפילו לא סיים את הברכה.

ההנהגה הראויה בשמחת תורה שחל בשבת לענין סעודת שחרית

הנהגה הראויה בשמחת תורה שחל בשבת לענין סעודת שחרית [השנה יחול שמחת תורה בשבת, ומכיון שיש חובה בשבת לאכול שלש סעודות, הרי שסעודת היום שהיא השנייה צריכה להיות לפני השעה 12:27 שהיא חצות היום (מגיד משנה בדעת הרמב"ם שבת פ"ל ה"ט, משנ"ב סימן של"ד ס"ק ב' בשם הב"ח). ואף שרבים נהגו בזמננו לקדש ולאכול מעט מזוונות, וא"כ היה מקום לומר שקיימו בזה מצות סעודה, דאל"כ אף לא יצאו ידי חובת קידוש דאין קידוש אלא במקום סעודה, מ"מ הלא סעודת שחרית חיובה בפת ממש, ולענין קדוש שאני, שאפילו אכל דבר מועט יצא, ידי קידוש (עי' ב"י ס' רע"ג). ועוד, שהקדוש נעשה קודם מוסף שאינו נחשב זמן סעודה. וכן כתב מרן שליט"א (שע"ה ח"ג סימן קי"ט סעיף י"ז) בזה"ל יום שמחת תורה שחל להיות בשבת בארץ ישראל צריך להקפיד לעשות סעודת שחרית קודם חצות היום שאז הוא זמנה כי מצות היום בשלוש סעודות וכו' לפיכך כשחל בשבת ישכימו להתפלל כדי שיוכלו לגמור כל הפיוטים והתפילות ויספיקו לקדש ולסעוד קודם חצות היום עכ"ל.

טעה ושאל גשמים בין שמיני עצרת לז' במרחשון

זן מי שטעה בימים שבין שמיני עצרת לז' במרחשון ושאל טל ומטר בברכת השנים נחלקו הפוסקים מה דינו, י"א שצריך לחזור (שער"ת ס' ק"ח ס"ק י"ז, שו"ת אבני ישפה ח"א סימן ט"ז וכן דעת החו"א כמובא בספר דינים והנהגות פ"ד סעיף כ"ז) מכיון שקודם ז' במרחשון אינו זמן שאילת מטר. וי"א שאינו צריך לחזור (רעק"א על השו"ע סימן ק"י, אשי ישראל פרק כ"ג הערה קפ"א בשם הגרש"ז אירבך, שם טוב פ"ב מתפילה הי"ז, אור לציון ח"ב עמוד ע"ה) דאף שאינו זמן שאילת מטר, מ"מ דוקא בחג הם סימן קללה, כמפורש במשנה בריש תענית (ב), א) או מפני שמזיק לקציר (רש"י ג: ד"ה מוריד הגשם) ואחר סוכות אינו זמן קציר. ומטעם עולי רגלים אף שגם בזמננו מגיעים עולים (תייריס), מ"מ אין מפריע להם כ"כ אם ירד גשם קודם ז' במרחשון (סברת הגרש"ז שם). ודעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שו"ת עול"י ח"ג סימן ל"א אות ה') דהעיקר כהסוברים שאין צריך לחזור והרוצה לצאת הדעות שמצריכות לחזור, יחזור מברכת השנים בהרהור.

תפילת ערבית של יו"ט ראשון בסוכה

א) בשל מגיפת הקורונה, ישנם אנשים המקיימים מניינים בסוכות שבחצרות. ונשאלה שאלה כיצד ינהגו בליל התקדש החג לענין ברכת הסוכה. מחד, הלא בזמן תפילת ערבית כבר קדש היום וצריכים לברך על ישיבתם בסוכה (לסוברים שאין הברכה תלויה בסעודה, וכן מנהג הבלדי והרבה מן השאמ"י). מאידך, הלא תיקנו ברכה זו בשעת הקידוש. בנוסף, ברכת שהחיינו של הקידוש עולה גם על הסוכה. ושאלתי את מרן הגר"י רצאבי שליט"א על זאת והשיב, שאכן לכתחילה אין להתפלל בסוכה בליל החג. ואם בכל זאת מוכרחים להתפלל בסוכה, יכוונו בישיבתם שם, שלא לצאת ידי חובת מצות סוכה.

יו"ט שחל בשבת ושכח ולא הזכיר שבת בתפילתו

ב) השנה שחל יו"ט בשבת, וצריך להזכיר שבת בברכה ובחתימה. מי שטעה ולא הזכיר שבת באמצע הברכה, אם בחתימתו הזכיר, יצא יד"ח ואין צריך לחזור (שת"ז סימן תרכ"ג ס"ק ט', עיין זו"ר שם. והמשנ"ב בסימן תפ"ז ס"ק י"ג נשאר בצ"ע בדין זה). אך אם הזכיר שבת באמצע הברכה אך לא בחתימה, נחלקו הפוסקים. דעת הכנה"ג כי כשם שהטעה ומתפלל תפילת חול בשבת, אם הזכיר שבת בתוך תפילתו יצא (שו"ע סימן רס"ח סעיף ד'), כך המזכיר שבת באמצע ברכתו אף שחתם ביו"ט בלבד, יצא. ודעת הפר"ח (סימן תפ"ז), שאין ראייה מהמתפלל תפילת חול בשבת, שכן מן הדין היה ראוי להתפלל תפילת יו"ט בשבת, אלא שחכמים לא הטריחו ותקנו שבע ברכות, אבל בזה שהתפלל שבע ולא חתם בשל שבת, הרי יש בזה שינוי ממשטבע שטבעו חכמים בברכות, ולכן צריך לחזור ולהתפלל. וכן פסקו השת"ז (סימן תפ"ז ס"ק ג') ומהרי"ץ (פער"צ ח"ב סימן ר"ג, עין חיים ח"ב דף ו' ע"ב).

הניח מיטתו חציה בסוכה וחציה בבית

ג) מעשה באדם שמפני דוחק סוכתו, לא נותר לו מקום להניח מיטתו אלא כאשר חציה בסוכה וחציה מחוצה לה, ובא לשאול אם מותר לו לישון כך. הנה אם אין דרכו להתהפך בשנתו, פשיטא דשרי ולא גזרו בזה גזירת "שמא ימשך אחר שלחנו". אמנם אם דרכו להתהפך בשנתו נראה דאסור. ואף להסוברים שאין צריך להעיר את מי שנרדם בבית הכנסת מכיון שאנוס הוא (ספר הסוכה עמוד ש"ג בשם הגרש"ז ועיין שע"ה ח"ג סימן קט"ז הערה י"ח), יש לחלק, דשם הליכתו לבית הכנסת אינה בשביל לישון, אלא שלבסוף אירע שנרדם, משא"כ כאן, הרי הלך לישון מתחילה במקום שעשוי הוא להתהפך מחוץ לסוכה. אלא שמצאתי בפוסקים שכתבו להתיר דבר זה (מקראי קודש ס' ל"ד, חוט שני סוכות עמ' רנ"ב) וסתמו טעמם מפני שאין מתחשבים במה שמתהפך חוץ לסוכה, כיון דהוי אונוס. ומרן הגר"י רצאבי שליט"א הורה, דאם אין עיצה אלא לישון במיטה זו שחציה מחוץ לסוכה, יש לו להניח כרית וכדו', שתמנע ממנו להתהפך מחוץ לסוכה.

אם צריך השלחן להיות בסוכה בזמן השינה

ד) כתב המשנ"ב (סימן תר"מ ס"ק כ"ז) כי השולחן צריך להיות בסוכה גם בזמן שינה, וכן הביא הגר"מ שטרנבוך שליט"א (מועדים ומננים ח"א סימן פ"ז) ששמע מת"ח אחד שזכה לשהות בסוכות עם בעל חפץ חיים זלה"ה וראה שהקפיד שיהיה השולחן בסוכה בשעה שישן. והטעם פירש לו הח"ת, מפני מה שמבואר ברמ"א (שם סעיף ד') שהסוכה צריכה להיות ראויה גם לאכילה וגם לשינה, ואם יוציא שולחנו הרי אינה ראויה כעת לאכילה ע"ש. אכן טעם זה מוקשה דהא קי"ל שיעור סוכה קטנה שבעה טפחים על שבעה טפחים אף שבכדי לישון שם באלכסון, צריך להוציא את השולחן (שת"י יתים שם ס"ק י"ח), משמע דאין צריך שיהיה השולחן בסוכה בכל עת. וי"א דמה שהקפיד בזה הח"ת אפשר שהוא מדין כבוד הסוכה שיהיה בסוכה שולחן ערוך בכל עת (חוט שני סוכות סימן תר"מ עמוד ר"ס) והמספר מפה

סוכה המסוככת בסכך הפסול משום גזירה, האם כשרה בדיעבד

הגאון הרב איתמר חיים הכהן שליט"א

יעו"ש. ותמה עליו מהר"ר שלמה עמר (בעל שתי"ז על אבה"ע) בהגותו על שתי"ז וז"ל, ולפי מה שכתב בסק"ל בשם ב"י ולבוש, אפילו בשעת הדוחק אין מסככין. וכ"ה בד"מ בהדיא שהוא חולק על הבי"ד בדיעבד שפיר דמי. ותימה על הרהמ"ח שלא הרגיש הסתירה למה שכתב. וצ"ע ע"כ. וזכה לכוון בזה לדברי מהרי"ץ בשו"ת פעו"צ ח"ב סוסי"נ"ד יעו"ש: (ה) וחכם אחד מידידי שליט"א תירץ בדוחק, דבסק"ל העלה דעת הרמב"ם ומרן ודעימייהו, ובסק"ל"ג העלה דעת רמ"א ודעימיהו, וכן בסק"ל"ח, ולא רצה להכריע עכ"ד:

ולענ"ד לא יתכן לתרץ כן אפילו בדוחק, דא"כ הי"ל להעלות שתי הסברות זו אצל זו, לומר שיש בזה מחלוקת. ולמה לו להעלות את שתי הסברות בשתיקה ובשני סעיפים שונים, ולבלבל את הלומד. ועוד, דבסק"ל"ח סתם וכתב כלל בזה, דמשמע דפשיטא ליה הכי, ולא תלה זאת במחלוקת. ועוד, דהמשנ"ב סק"ג ג"כ העלה דבשעת הדוחק שאין להם במה לסכך, מסככין לכתחילה בכל דבר האסור משום גזירה, אף דבסק"מ לעניין חבילה פסק כדעת מרן שפסולה אפילו בדיעבד, ולא יתכן שגם הוא וגם השת"ז יסתרו דברי עצמם:

(ו) ואני קטן התלמידים אומר דלא קשיא מידי, כי דברי השת"ז בשלושת המקומות הללו, שלושה עניינים הם, וכדדייקי נמי לשונותיו. דבסק"ל מיירי כשעדיין לא ישב בסוכה, ויש לו במה לסכך. ואפילו אם כבר נכנס יו"ט, הלא יכול להתיר את החבילה, כמ"ש מהרי"ץ בשו"ת פעו"צ ח"א סי' נ"ה. ואפילו לדעת הסוברים שאסור להתירה ביו"ט, י"ל דמיירי באופן שיכול לשבת בסוכת חבירו. הלכך אמרינן דהסוכה פסולה, כיון שיכול לצאת יד"ח באופן אחר. ולזה נקט השת"ז פסולה אפילו בדיעבד, ולא הזכיר ישב בה:

ובסק"ל"ג נמי מיירי באופן שיכול לצאת יד"ח באופן אחר כדלעיל, אלא דמיירי שכבר ישב בה כמפורש בדבריו שם, ובוזה הוא דאמרינן דיצא בדיעבד. ואע"ג דמלשון הד"מ משמע דפליגי הן כשעדיין לא ישב בה והן כשכבר ישב בה. וכ"מ מלשון העט"ז יעו"ש ודוק. מ"מ ס"ל דיש מקום לומר דמרן מיירי דוקא כשעדיין לא ישב בה, ומודה דכשכבר ישב בה יצא, דמשו"ה נקט מרן בדיעבד נמי פסולה אם סיכך בחבילה, ולא הזכיר ישב בה:

ומה שציין בזה לד"מ ועט"ז, הגם דאינהו ס"ל דכשרה בדיעבד אפילו עדיין לא ישב בה. הא לא קשיא, דהא אשכחן ליה בכמה דוכתי שמציין מקורו מדברי איזה פוסק, אף ששינה קצת:

אבל בסק"ל"ח מיירי באופן שאין לו במה לסכך, כמפורש בדבריו שם. ומשמע נמי שאינו יכול לשבת בסוכת חבירו. ובהא לכו"ע מסככין לכתחילה אפילו בדבר האסור משום גזירה:

נמצא כי שפתי השת"ז ברור מללו, אין בהם נפתל ועקש. ובפרט שקשה מאד לייחס טעות כזו לגוברא רבה דכוותיה, שיסתור דברי עצמו זה שלוש פעמים, ובאותו הסימן עצמו. ויש עמי בכתובים דברים נוספים בזה, אלא שאכמ"ל:

כתר של א"ש

בימים אלו אשר עם ישראל מגורשים מבית תענוגיהם, בתי כנסיות והיכלי התורה, ושבתה שמחה מרחובות קריה, ואיש לא יצא מפתח ביתו עד בוקר, עולה בכל לב תפילה, אנא ה' בטל מעלינו כל גזרה קשה ורעה. אך אחי ורעי, שורו נא והתבוננו בלשונו הטהורה של מהרי"ץ זיע"א בהקדמתו להושענות, אשרי הזוכה לעיין בה קודם החג, ומי שלא זכה ילמד אותה בצילא דמהימנותא. שם העיר את ליבנו מהרי"ץ לדברי המדרש (שה"ש רבה פ"א ל"ב) נגילה ונשמחה בך, רבי אבין פתח זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, א"ר אבין אין אנו יודעים במה לשמוח, אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בהקב"ה. וביאר כי ביום ההוא עת הגאולה, אין אנו יודעים אם השמחה היא מצד התועלת הנמשכת לנו מסיום הגלות המר הארוך והאפל, או בעבור שכעת מתגדל ומתקדש שמו בעולם. לזה אמר נגילה ונשמחה בך. והאריך שם כי על כן ראוי לכל בר ישראל לבקש תחילה על נפש דו"ד שיגאל שכינתו, וממילא תעלה ארוכה למחלת עמו ונחלתו ישראל, ולזה אנו מתחננים ואומרים אני והוא הושיעה נא שאלו הם שמותיו יתברך, ומצלאין אנא לישועתו שיגאל שכינת עוזו, ובשלומה של מלכות, שלום יהיה לנו. ע"ש בכל אמריו כי נעמו, כטל תחיה על נפש עייפה.

וכזאת גילה לנו כמוהר"ר יעיש קורייני זלה"ה (מחמדי שמים פרשת ראה) כי בפסוק חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים, ובס"ת אלו נרמזו שם קדוש משם ע"ב. והוא גימטריא משיח בן דוד (ע"ה"כ). ובא ללמדנו, כי צריך להתפלל ולהתחנן לפני אלהינו המרחם, שירחם על שכינת עוזנו ועל משיח צדקנו, בחגים ובמועדים ובפרט בחג הסוכות שבהם היתה השמחה רבה והיה נעשה תיקון גדול בין למעלה ובין למטה, על כן תהיה לו התאמצות גדולה בתפילה מקירות לבו בשעת השמחה בחג הזה, שיבנה בית קדשנו ותפארתנו, ונראה פני משיחנו ע"כ. לזה הבה ונתאמץ להעתיך עבור כבודו יתברך, שיגאל שכינת עוזו, אשר זה שנים רבות היא מגורשת נדחפת ממקום משכנה, בדר תשב. וימלוך עלינו במהרה בגילוי כבוד מלכותו, ואז יחזיין עינא בבניניה דמקדשא ובשכוליה דהיכלא וירקן רגלנא בעזרתא דקודשא בשמחת בית השאובָה, אכ"ר. שבת שלום, תזכו לשנים רבות ומועדים טובים.

ברכת שלא ימותו במשנת רבותינו

יחזי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר (לג, ו)

ביאור המקרא ותרגומו והטעם שזכה לברכה זו

א[איתא בספרי כאן יחי ראובן, והלא מת הוא, אלא מה תלמוד לומר ולא ימות, ואל ימות לעולם הבא. וביאר בספרי דבי רב, דבשלמא יחי ראובן היינו שיקום לתחית המתים. אך אל ימות מהו, לזה אמרו ואל ימות לעולם הבא שלא יצטרך להתגלגל ולבא שוב לעולם. וכדאיתא ברבינו בחיי שלא ישוב משם עוד בגוף למות מיתה שניה. ע"ש שדיבר קצת מעניין הגלגול. וזהו מה שפירש אונקלוס, יחי ראובן בחיי עלמא ומותא תנינא לא ימות ווע"ע בסמוך מש"כ בשם המרפ"ל].

אכן בגמרא (סנהדרין צב, א) דרשו על פסוק זה, יחי ראובן לעולם הזה ואל ימות לעולם הבא. וכ"ה בתרגום יונתן יחי ראובן בעלמא הדין, ולא ימות במיתותא דמייתין בה רשיעיא לעלמא דאתי. ויקשה עליהם קושיית הספרי והלא מת.

ב[והנה במנחת יהודה (למהר"ר יהודה לייב איילינבורג, הו"ד בשפתי חכמים) ביאר בפירש"י (שהביא את דברי הגמרא) יחי ראובן בעולם הזה שלא ימות מיתת כרת. הרי שגם את חיי העוה"ז העמיד על חיי הנפש. ונראה שהכרח לזה הוא כמו שכתב כאן במדרש אור האפלה שהתפלל משה על ראובן שיזכה לחיי העולם הבא ויחיה החיים הנצחיים, שכל מי שאינו חי אותם החיים הוא המת באמת. והיטיב לבאר זאת בעל מרפא לשון וז"ל כי חיי האדם האמיתיים הם חיי הנפש והם בעולם הזה ובעולם הבא בשווה, אלא שבעולם הזה הם קשורים בגוף גשמי ומחיים אותו ובעולם הבא הם מופשטים מהגשם. וחיי הגוף אינם נחשבים כלל, וכן מיתתו אינה נחשבת כלל וכו' כי המות האחד שהוא מיתת הגוף אינו אלא עילוי ותועלת לנפש להיפרש מעולם הזה החמרי ולהדבק בעולם הבא הרוחני ואין הצדיקים והחכמים מתאווים להיות בעולם הזה יותר מהראוי לו ע"כ. והוסיף שלכך דקדק הכתוב לכפול העניין להורות לנו שבחיי הנצח מיירי, ורק עליו יאות לומר ולא ימות. ונמצא לדבריו שאין במשמעות 'מותא תנינא' להורות על סוד הגלגול אלא כוונתו על המוות הרוחני שהוא העיקר, ואף שנכלל כבר ביחי ראובן כפל הדבר].

נמצא כי גם ש"ס דידן וגם התרגום כולם לדבר אחד נתכוונו לחיי עולם הבא. וכן איתא במדרש הגדול ויהי מתיו מספר, בעוה"ז שימיו מספר. אבל לעתיד לבא יחי ראובן ואל ימות. הרי שדרש כל המקרא לעוה"ב. וכן פירש"י בחומש כאן והוסיף, ואל ימות לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה. וביאר מהרש"א בח"א (סנהדרין שם) דלא נזכר בברכת השבטים שיזכו לעולם הבא, רק אצל ראובן משום מעשה בלהה.

ג[והטעם שזכה ראובן לכפרה זו איתא במדרש הגדול (דברים ו, ד. ובמדרש הביאור בראשית שם. וכ"ה במדרש החפץ שם כח, כ) בזה"ל וישבו לאכל לחם (בראשית לו, כה), וכי אפשר שישבו לאכול ואין אחיהם הגדול עמהם וכדמוכח מהמשך הפסוק והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד, משמע שהיה זה סמוך. ובהמשך הפרשה ויאמר יהודה וכו' לנו ונמכרנו לישמעאלים. והרי ראובן לא היה במכירה שנאמר וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור. הרי שלא ישב עמהם בשעה שמכרוהו. אבש"ר ר' חנינה אומר ללמדך, שהיה ראובן מתענה כל ימיו עד שבא משה וקבלו בתשובה שנאמר יחי ראובן ואל ימת והוא מעשה בלהה. ומעיקרא היתה נפשו של ראובן תלויה בתפילת משה כדאיתא במדרש אור האפלה (כאן) יחי ראובן ואל ימות, שהיתה הבקשה על ראובן תלויה עד שיבוא משה. כמו שאמר לו יעקב יצועי עליה, שלא יתכפר לו חטאו אלא ע"י האיש החסיד שבו נאמר ומשה עליה אל האלהים. (וכ"ה בספר מפעלות אהים למהר"ר שמואל מגרמזא זלה"ה אות ר', הנדפס לראשונה מכת"י תימן בספר 'ספרי קבלה ומוסר' בני ברק התשס"ח).

נוסח ברכת האורח וזבנות שלא ימותו

ד[והנה בנוסח ברכת האורח שבברכת המזון, נוסח מהרי"ץ בעץ חיים (דף קסט, ב) גם יתברכו הכל במאד מאד בהון בעושר בחכמה מופלאה, בחילוף עצמות, בבנים ובבנות. בבנים שיהיו עוסקי בתורה ומקיימי מצות בישראל ע"כ. וכתב הרב שמעון צאלח זלה"ה בכל כתבי היד של מהרי"ץ שברשותו. וכ"ה בתכלאל של מהר"י בשירי זלה"ה

ובכמה כת"י עתיקים. ולא נזכרה ברכה מיוחדת לבנות, ואין לומר שמילת בנים כוללת כל יוצאי חלציו, דהא לעיל מיניה הזכירן בנפרד, בבנים ובבנות. וצ"ע מדוע לא נתברכו אף הן.

ושמא מחמת זה נהגו בדורות האחרונים להוסיף ברכה לבנות וזבנות שלא ימותו וכ"ה בתכלאל שבכתובת מהר"ר אברהם חאזי זלה"ה ומהר"ר לוי נגאר זלה"ה (הביאם הרש"צ) ומסתברא שהוסיפו כן ע"פ המנהג בדורות האחרונים, כי לא נמצא כן בתכלאל הישנים של מהרי"ץ. וכ"ה בספר מאור העין למהר"ר עוואץ נגר זלה"ה מרבני סוואדיה (סדר קדושין עמ' ע"ה). וכ"ה בתכלאל תורת אבות שסידר הגר"נ אלשיך שליט"א. ובתכלאל משתא הגירסא 'בבנים ובבנות ובנכסים' ואז מפרט 'בבנים ובבנות שלא ימותו, ובנכסים מרובים שלא יתמו'. הרי שהשווה ברכת הבנים והבנות, ועוד שברכה זו שווה לברכת הנכסים להצילם מהפסד כילוי. אלא שאח"כ הוסיף ברכה לבנים על עסקי התורה והמצוות.

מה שיש לבאר בנוסח זה

ה[אלא שיש להתבונן בנוסח ברכה זו, א' מדוע מברך בלשון שלייה שלא ימותו, היה לו לברך שיחיו. ועוד מדוע את הבנים בירך שיהיו עוסקים בתורה ומקיימי מצוות, ואת הבנות לא בירך אלא שלא ימותו, וכי הברכה אחת היא לך.

ומהגאון הרב איתמר חיים כהן שליט"א שמעתי כי היה נוכח כשנשאל כמוהר"ר יחיאל אלשיך זלה"ה על פתגמא דנא, וענה, תשובות רבות יש בדבר, ואני אענה כעת שלוש (וזכר מהן הראש"כ רק שתיים) א' שהרי מצינו בברכת משה לראובן יחי ראובן ואל ימות. ועוד, שהבנות מצויות להסתכן בלידתן ולכן צריכות ברכה יתירה שלא ימותו ע"כ. והנה התשובה הראשונה מיישבת היכן מצינו לשון ברכה כזו. אכן יש להעיר כי כאן הברכה גם יחי וגם אל ימות. ועוד שע"פ האמור לעיל הכוונה היא לברכת חיי העולם הבא. וצ"ל דכוונתו כי מכאן סמך לנוסח ברכה זו.

ותשובתו השנית מיישבת מדוע הוצרכו דווקא הבנות לברכה זו. וכן אמר רבא (שבת לב, א) נפל תורא חדד סכינא ופירש"י דאשה הואיל ואיתרע מולה בשעת לידתה, מזומנת פורענותה לבא. ויתירה מזו אמר רבי אלעזר שם בגמרא על שלש עבירות נשים מתות ילדות ופירש"י בחורות ואפילו שלא בשעת לידה. וכן תניא רבי יוסי שלשה דבקי מיתה נבראו באשה נדה חלה והדלקת הנר ופירש"י שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה. וכן מצינו להרמב"ם בפיהמ"ש (נדה פ"ה מ"ז) בטעם דהאשה נדרה נבדקין מגיל י"ב ויום אחד ובאיש רק מבן י"ג שנים ויום אחד, וז"ל כי שני הנקבה לעונת נדרים פחות משני הזכר להיות חיה קצרים מחיי האיש ברוב. וכ"כ הראב"ע (ויקרא כא, ב) עה"פ לאמו ולאביו, בטעם שהזכיר אמו קודם לאביו, כי הזכר חי יותר מהנקבה ברוב. וכ"כ תוספות (כתובות נב, א ד"ה רצה) שהנשים ממהרות למות מן האנשים. וצ"ע שם הרש"ש לדברי תוספות לקמיה (פג, ב ד"ה מיתה) דרוב פעמים מסתכנות בלידה. לכך הוצרכו הבנות לברכה מיוחדת שינצלו ממיתה.

ז[אלא שעדיין יש להעיר נהי שהוצרכו לכך, עדיין היה לנו לברכן שיזכו לקיום המצוות, ואף שהבנות אינן מצוות לעסוק בתורה עדיין היה ראוי לברכן בעסק המצוות השייכות בהן ובשאר דברים הראויים להן.

ואכן מצאתי שהביא מהר"ר זכריה אביגד שרעבי זלה"ה בספרו יבא שילה (ס' ר"ה ג) נוסח בבנות שיהיו צנועות וכשרות ושלא ימותו בעליהן בחיי הוריהן. הרי שבירך גם את הבנות בברכה הראויה להן, ולא הזכיר ההצלה מן המיתה אלא ביחס לבעליהן שלא ישובו מחמת כך לבית הוריהן. אך לא נמצא לו חבר.

וצ"ל ליישב הנוסח הנזכר לעיל, ע"פ המבואר בדברי בעל מרפא לשון, כי המוות האמיתי הוא כרת הנפש, שהיא מיתה נצחית רח"ל. מעתה י"ל אחר שהוצרכו הבנות לברכה להנצל ממיתה האורבת להן יותר מאשר לבנים, כווננו לכלול בזה גם ברכה רוחנית שיהיו צדקניות וינצלו מן החטא הגורם למוות הנפש.

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן

רבי יעיש ב"ר מוסא קורייני זלה"ה
אב"ד מועיצרה מח"ס מחמדי שמים - כ' תשרי תרע"ז
רבי יצחק ב"ר אברהם אכלופי זלה"ה
מרבני חימה - כ"א תשרי ת"ש
רבי חסן ב"ר והב צאירי זלה"ה
רבה של אלמסילה - כ"א תשרי תשמ"ז
רבי יחיאל ב"ר שלום קרני זלה"ה
מחכמי גולה - כ"ב תשרי תשל"א
רבי דוד ב"ר יצחק מזעקי זלה"ה
רב בית עדאקה - כ"ג תשרי תרפ"ו
רבי בנימין ב"ר שכר גמליאל זלה"ה
רבה של מעזאבה - כ"ו תשרי תש"ד
רבי שלום ב"ר יהודה מחפור זלה"ה
מרבני רחובות - כ"ו תשרי תשנ"ז
רבי דוד ב"ר אברהם צאלח זלה"ה
מדייני צנעא - כ"ח תשרי תקצ"ט

רבי יחיאל ב"ר אברהם אברהם זלה"ה
ראב"ד עזן - ט"ו תשרי תשכ"ה
רבי שלום ב"ר משה יצחק הלוי זלה"ה
מראשי ישיבת חיי שלום - ט"ו תשרי תשכ"ד
רבי יחיאל ב"ר שכר בדיחי זלה"ה
רה"י הכללית בצנעא מח"ס חן טוב - ט"ז תשרי תרמ"ח
רבי רפאל ב"ר שלום אלשיך זלה"ה
רב ק"ק תימן בת"א - י"ז תשרי תשי"ח
רבי אברהם ב"ר יחיאל צאלח זלה"ה
ראב"ד צנעא - י"ח תשרי תקס"ט
רבי עוואץ ב"ר יפת כהן זלה"ה
אב"ד בעדאן מח"ס תורת הזבח - י"ח תשרי תרצ"ו
רבי חיים ב"ר משה יצחק הלוי זלה"ה
מייסד ישיבת ימין משה - י"ט תשרי תשל"ו
רבי יחיאל ב"ר משה קרואני זלה"ה
מדייני צנעא - כ' תשרי תקכ"ה

כתר שם טוב - מדרכי רבותינו

כלום, אולי מן השמים הענישוהו. והציפרים המשיכו להכות בה, עד שברעד נגשה היא בעצמה לרבינו, התנפלה לרגליו ובקשה את מחילתו, אשמתי אשמה רבה וחטאתי לך, אנא רחם עלי. אזי העתיר עליה רבינו לאחר שהזהיר אותה שלא תרים ידה על שום אדם, ומני אז היתה נזהרת בכבוד היהודים.

[ד] תלמידו כמוהר"ר שלמה טביב זלה"ה מגדולי המקובלים בדרום תימן שאף הוא כרבו ישב על מדין כאב"ד, ליקט וערך אמרות טהודות חידושים נפלאים, אוצר של קדושה ויראת שמים, ביניהם רזי דרוזין, מתורת רבו וסידרם בספר 'מחמדי שמים'. הספר י"ל ע"י הגה"צ רבי חיים עדני שליט"א מירושלים (תלמיד האחים הקדושים כמוהר"ר סעדיה בן אור וכמוהר"ר חיים שלום זלה"ה שהיו תלמידי כמוהר"ר חיים סינואני זלה"ה תלמידו של כמוהר"ר טביב הנזכר).

בהקדמתו מספר על נפלאות שראה בהדפסת הספר, כאשר שני בחורים שסייעו בהגהתו זכו למצוא את זיווגם באותה השנה, ואשה אחת שהמתנה כמה שנים לזש"ק זכתה להיפקד בחודש הראשון בו התחילה להתעסק בהקלדת החיבור. זיע"א.

בית הלוי ברכו את ה'

[ה] יום פטירתם של שנים מאחיו של כמוהר"ר יחיאל יצחק הלוי זלה"ה חל בחג הסוכות, כנזכר למעלה. כמוהר"ר שלום זלה"ה שהיה מחשובי הרבנים מרביצי התורה בישיבת בית אלשרעבי שבצנעא, בעת שהיה יושב לעסוק בתורה, לא היה מקבל את הסותרים שהתדפקו על חנותו ולא חש על הפסד ממון כלל, באמרו, בזמן הלימוד איני יכול להתעסק בסחורה, וגדולי הסותרים היו ממתנים עד לאחר שיסיים כל סדרי לימודיו כי מחמת ישרו וצדקותו היו מבקשים בדווקא לקנות מסחורתו.

כשהיה רואה חתן וכלה שאין באפשרותם לערוך את ימי השמחה כראוי היה מכניסם אל ביתו ומעמיד להם את ביתו לעריכת השמחה ואת כל צרכי הסעודות שילם ביד רחבה מכיסו, ואף היה משתתף בשמחה ומשורר לכבודם בקולו הערב, אשרי עין ראתה.

[ו] הר"ר חיים זלה"ה, מתלמידי החכמים שבצנעא, בשנת התר"פ עלה לארה"ק בשליחות אחיו הגדול, לייסד שכונת מגורים ובית תלמוד ליהודי תימן בירושלים, והקים את שכונת מחניים.

מלבד זאת יסד את ישיבת 'מין משה' והעמיד בראשה את כמוהר"ר חיים חובארה זלה"ה להרביץ בה תורה בשיעורים כסדרן. פעל רבות להכניס ילדים ונערים שלא התקבלו בישיבות ובמוסדות הלימוד ומהם זכו לגדול לתלמידי חכמים.

אתרוגיו של כמוהר"ר חיים כסאר זלה"ה

[א] מעשה והובאו לכמוהר"ר חיים כסאר זלה"ה שני אתרוגים האחד גדול ונאה בצורתו ובמראהו אך היתה בו איזו נקודה קלה שהמעיסה בהידורו, והשני חלק לגמרי אך קטן ולא נאה במראהו. מארי חיים התבונן באתרוגים לקח לעצמו את הגדול הנאה, ואמר את האתרוג הקטן תביאו לאחי [אחיו רבי סאלם כסאר זצ"ל, היה ת"ח צנוע, ושימש גבאי ביהכ"נ הגורל, אך היה עני וערירי, ומארי חיים היה דואג לכל מחסורו].

ושמעין מינה תרתי, חדא, שהעדיף את האתרוג הנאה והגדול אף שלא היה מושלם בנקיותו, ולשני קרא 'מסכין'. ועוד שמעין מינה כי לא נתן את המהודר לאחיו אף שחייב בכבודו מדין 'את' לרבות אחיך הגדול (ראה מש"כ בזה הגר"נ עומיסי שליט"א בכתרי תורה כ"ג).

[ב] שוב מעשה והובאו לכמוהר"ר חיים כסאר זלה"ה אתרוגים לבחור, מיד לאחר שעיין בשני אתרוגים בחר לו אחד, וכשאמרו לו שהביאו עוד אתרוגים ויש עוד מה להראות לו, ענה מארי חיים, די לי בזה, ושב מיד לתלמודו. תורתו מגן לנו.

תולדות כמוה"ר יעיש קורייני זלה"ה

[ג] כמוהר"ר יעיש קורייני זלה"ה, איש אהים קדוש ונורא, מצדיקי הדור אב"ד בעירו, והיה ידוע כבעל מופת לרבים, וגדולי וראשי העם עולים אליו לברכה וישועה, ואפילו גויי הארץ שחרו לפתחו באשר ראו כי שם ה' נקרא עליו, אך הוא היה מנסה להסתיר את גדולתו, והיה אומר, התפללו גם אתם אל ה' והוא יענכם, ואדהכי והכי היה מעתיר בעדם וכך היתה מתבטלת הגיורה.

מעשה והוצרך לילך לתעין, וכדרכו הנאדרת בקודש היה רוכב על חמורו מעוטף בטליתו לשמור את עינו בטרה, בדרך עבר מול מקום המקודש למוסלמים בשעה שיצאו מתפלתם, ומכיון שהיה עסוק במחשבות דקדושה, סביבו נשערה מאוד ונתקדש האוויר שסביבו, ולכך ברגע שראו המוסלמים את רבינו חיל ורעדה אחזתם, ובמקום שיצאו בגיל וצהלה כהרגלם ממקום זה יצאו מבוהלים ודחופים. עמדה מרשעת אחת וצעקה, היהודי כישף אותנו, והחלה מחרפת ומגדפת את רבינו ולא נתקררה דעתה עד שהרימה ידה עליו להכותו, רבינו לא חש בדבר והמשיך בדרכו.

אך לפתע להקת ציפרים גדולה באה על אותה אשה והחלו לסטור לה ולהכותה בכנפיהם, וככל שהיא בורחת ומנסה להתערות בין האנשים, הם רודפים דווקא אותה. מיד רצו אנשי המקום לרבינו לבקש את סליחתו אך רבינו בחכמתו השיבם אני לא עשיתי לה

לאחי ורעי קוראי גליונות כתרי תורה ולכל בית ישראל, תזכו לשנים רבות ולמועדים טובים

ברכת יישר כח מיוחדת לתלמידי החכמים אשר ידם ודעתם מעמידה מאירה מעירה ומכוונת כפעם בפעם לחזק כל מקום אשר ימצא בו בדק, ובפרט להגאון הרב איתמר חיים הכהן שליט"א, ממעתיקי השמועה, כהן גדול שדעתו יפה, המעמידנו בקרן אורה זכות אבותינו ורבותינו הקדושים נע"ג תעמוד להם לזכות ולהגות בתורתנו הקדושה מתוך שמחה והרחבת הדעת. אכ"ר.